

กระบวนการเรียนรู้เชิงวิถี : กรอบคิดการศึกษาไทยในอนาคต

The Way of Learning: The Future of Thai Education

สุบิน วันนันทา และปรีชา ศรีสอนใจ

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอกระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยให้การศึกษาไทยในปัจจุบัน เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์โดยตรง รู้จักการทำงานอย่างมีระบบ มีขั้นตอน ได้รู้จักวิธีการต่างๆ ในการแก้ปัญหา โดยเริ่มต้นการเรียนรู้จากชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัย ซึ่งชุมชนถือได้ว่าเป็นฐานที่สำคัญของการเริ่มต้นไปสู่การพัฒนาประเทศ กระบวนการประกอบไปด้วย ทบทวนสถานการณ์ วิเคราะห์เหตุและปัจจัย กำหนดเป้าหมาย ลงมือปฏิบัติสรุปบทเรียน ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยน ซึ่งกระบวนการนี้เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนารู้อย่างต่อเนื่อง กระบวนการเรียนรู้เชิงวิถีก็คือการได้เรียนรู้ผ่านวิถีของชุมชน ควบคู่ไปกับความรู้ด้านต่างๆ ในการนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาอันเอง

คำสำคัญ : กรอบคิด, กระบวนการเรียนรู้เชิงวิถี, การศึกษาไทย

Abstract

This article presents a learning process that will help Thai education today. It is a learning process that has concrete results. For students to have direct experience Know how to work systematically. have steps. know various methods To solve the problem By beginning to learn from the communities in which they live The community can be considered as an important base of the beginning towards national development. The process consists of Review the situation Analyze the reasons and factors Set goals. take action. summarize lessons. transfer and exchange This process is a step that will help to continuously develop knowledge. The way of learning is through learning in the community. Coupled with knowledge in various fields In applying together Resulting in a learning process that is constantly evolving.

Keywords : Conceptual framework. Pathological learning process. Thai education

บทนำ

การศึกษาในยุค Thailand 4.0” มีความหมายมากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ กล่าวคือ นอกจากให้ความรู้แล้ว ต้องทำให้เขาเป็นคนที่รักที่จะเรียน มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย นั่นก็คือการสร้างคนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นทักษะในการคิดวิเคราะห์เป็นหลัก ดังนั้นการศึกษาจึงต้องเร่งดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับเด็กไทย ได้เข้าก้าวสู่ Thailand

4.0 อย่างเป็นรูปธรรมในหลายด้าน เช่นการพัฒนาทักษะ การแลกเปลี่ยนความรู้ การประสานความร่วมมือ มีวัฒนธรรมในการถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทักษะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคมรวม ในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประชาชน ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พุทธศักราช 2551ก็มีความสอดคล้องสนับสนุนให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยใช้พุทธศาสตร์ภาคีเครือข่าย และการระดมสรรพกำลังมาร่วมจัดการศึกษา ตลอดจนการจัดให้สถานศึกษาและหน่วยงานได้คิดพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและชุมชน (สุรพงษ์ ไชยวงศ์. 2551 : 3)

การวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการนำพาประเทศไปสู่การเป็น ประเทศพัฒนาแล้วซึ่งเป็นเป้าหมายในอีก 20 ปี ข้างหน้า โดยคนไทยในอนาคตต้องเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต มีทักษะในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนักคิด นวัตกรรมและผู้ประกอบการบนฐานของการรู้คุณค่าความเป็นไทย มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย ความรับผิดชอบต่อสังคม และมีสุขภาวะที่ดี ซึ่งการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องมีแนวทางการพัฒนาเพื่อรองรับบริบททาง เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยต้องมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ควบคู่กับการปฏิรูปที่สำคัญทั้งในส่วนของการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม เพื่อให้คนมีความดีอยู่ใน ‘วิถี’ การดำเนินชีวิตและมีจิตสำนึกร่วมในการสร้างสังคมที่น่าอยู่ โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงใน ศตวรรษที่ 21 มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้สามารถก้าวทันการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่องแม้จะออกจากระบบการศึกษาแล้ว รวมถึงพัฒนา ส่งเสริม และรักษากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษของประเทศให้มีจำนวนเพียงพอที่จะผลักดันการเติบโตบนฐานเทคโนโลยีและนวัตกรรมและการปฏิรูประบบเสริมสร้างความรอบรู้ และจิตสำนึกทางสุขภาพ เพื่อให้คนไทยมีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะที่ดีได้ด้วยตนเอง พร้อมกับการสร้างครอบครัวที่เข้มแข็งอบอุ่นซึ่งเป็นการวางรากฐาน การส่งต่อเด็กที่มีคุณภาพสู่การพัฒนาในช่วงอายุถัดไป โดยการส่งเสริมการเกิดที่มีคุณภาพ การสร้างครอบครัวที่เหมาะสมกับคนรุ่นใหม่ การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างครอบครัวอบอุ่นเข้มแข็ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560 : 85)

อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามาประเทศไทยยังคงขาดความชัดเจนในการกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษา (Objective Function) ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผลสุทธิของระบบ หรือปลายทางที่การศึกษาต้องพัฒนาและเสริมสร้างให้พลเมืองและสังคมสามารถอยู่ได้อย่างภาคภูมิใจ แต่การตั้งเป้าประสงค์หลักของการศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถพัฒนามนุษย์และสังคมได้ หากแต่ต้องมีกลไกการขับเคลื่อนแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ปฏิบัติได้จริง โดยการดำเนินการจะต้องเข้าใจถึงทั้งบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 พื้นฐานปรัชญาการศึกษาไทย รวมถึงองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตของผู้เรียน โดยความเข้าใจเหล่านี้ควรเป็นความรู้พื้นฐานที่สั่น

กระชับ เข้าใจง่าย และมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 จะประกอบไปด้วยแนวทางในการดำเนินการที่สำคัญทั้งการ “ซ่อม” และการ “สร้าง” ควบคู่กันไป เพื่อเป็นการปรับแต่งซ่อมแซมกลไกการศึกษาเดิมให้ดียิ่งขึ้น และสร้างเสริมกลไกใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองพลวัตการเปลี่ยนแปลงแห่งศตวรรษที่ 21 รวมถึงสร้างพลังของการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย เพื่อก้าวสู่การสร้างสังคมแห่งปัญญาการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ช่วยขับเคลื่อนให้เกิดผลในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของไทยในทางปฏิบัติอย่างยั่งยืนและสมดุล เป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง (สุวิทย์ เมษินทรีย์.ดร . 2557)

การปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศไทยจึงไม่อาจพิจารณาแบบแยกส่วนได้ หากแต่ต้อง อาศัยการทำความเข้าใจภาพรวมของระบบอย่างถ่องแท้ เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางและ กระบวนการผลักดันให้ทุกองค์ประกอบของระบบสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ สามารถจัดเตรียมแผนการศึกษาของประเทศให้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกๆ ด้าน มีความชัดเจนใน การกำหนดเป้าประสงค์หลักของการศึกษาที่ชัดเจน สร้างความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เห็นทิศทางการพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศในทิศทางเดียวกัน มองเห็นความเชื่อมโยงและการบูรณาการการทำงานระหว่างกัน รวมทั้งสามารถใช้เป็นรากฐานสำคัญของ กระบวนการปฏิรูป ระบบการศึกษาของประเทศไทยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนบนพื้นฐานการเรียนรู้ชุมชนต่อไป

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการศึกษาไทยในปัจจุบัน

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดีในองค์กร โดยเฉพาะในสถานศึกษาซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างเยาวชนให้มีคุณภาพ การบริหารงานในสถานศึกษาจึงมีความสำคัญมาก ต้องมีทิศทางการดำเนินงาน มีความเข้าใจและมองเห็นความเชื่อมโยงในองค์กรรวมทั้งระบบอย่างชัดเจน เพื่อกำหนดแนวทางในการบริหารสถานศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องมีการบริหารจัดการเพื่อมุ่งขยายและยกระดับความรู้ให้กว้างอย่างรอบด้าน และพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาร่วมกัน ซึ่งหน่วยงานการศึกษาภาคเอกชนได้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการให้บริการทางการศึกษา เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่รัฐไม่สามารถจัดได้หรือที่รัฐจัดได้ไม่เพียงพอ อันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านทรัพยากรของรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2544 : 3)

การวิเคราะห์การศึกษาในประเทศไทยได้การใช้แผนการศึกษาแห่งชาติพระราชบัญญัติ(พ.ร.บ.) การศึกษาแห่งชาติรวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอีกทั้งความพยายามของทุกส่วนในการมุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาในประเทศที่ผ่านมานั้นสามารถมองเห็นถึงสภาพที่ยังไม่มีการพัฒนาอย่างชัดเจนเท่าที่ควร ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อแนวโน้มของการศึกษาในประเทศไทยแท้จริงแล้วไม่ได้มีเพียงเรื่องของกระบวนการสอน ครูผู้สอน หรือตัวเด็กเองเท่านั้น แต่รวมถึงปัจจัยภายนอกที่สำคัญและมีผลกับความสำเร็จ และการพัฒนาของการศึกษาในประเทศจะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้นมากน้อยเพียงใด จะเจริญทัดเทียมหรือมากกว่าประเทศอื่นๆ ได้นั้นจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ศึกษาปัจจัย

ภายนอกต่างๆด้วย ดังเช่น 5 ประการที่สำคัญที่มีผลต่อแนวโน้มของการศึกษาไทยในอนาคตดังต่อไปนี้ (ดร.ประหยัด พิมพ์า. 2561 : 243 - 245)

1. **ปัจจัยด้านเทคโนโลยี** ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีผลต่อการกำหนดคุณสมบัติและคุณภาพของแรงงานในอนาคต เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีการขนส่ง เทคโนโลยีการผลิตนาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ ฯลฯ มีความก้าวหน้าขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้มีประโยชน์ในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องมีการเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในหลักสูตรการเรียนการสอน และปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี

2. **ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ** ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีผลต่อตลาดแรงงานและ ตลาดการศึกษา เนื่องจากการกำหนดลักษณะของแรงงานที่ต้องการ อาทิ เศรษฐกิจใหม่จะแข่งขันกันด้วยนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งต้องอาศัยการวิจัยและพัฒนา ดังนั้นการศึกษาต้องพัฒนาคนให้มีทักษะการทำงานวิจัยให้สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ที่มีคุณค่าต่อระบบเศรษฐกิจ การเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนเกิดการเคลื่อนย้ายสินค้า และเงินลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น ประเทศต่างๆไม่เพียงแต่ต้องลดการกีดกันการแข่งขันเท่านั้น ยังต้องแข่งขันกันด้วยสินค้าที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องอาศัยแรงงานที่มีฝีมือ มีทักษะความสามารถที่หลากหลาย เช่น ความรู้ด้านเทคโนโลยีภาษาต่างประเทศ การบริหาร ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ

3. **ปัจจัยด้านระบบราชการ** การปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาเคลื่อนไปอย่างยากลำบาก เนื่องด้วยระบบราชการเป็นอุปสรรคซึ่งเกิดจากความล่าช้าในการประสานงาน เนื่องจากการทำงานตามระบบราชการไทยมักทำงานแบบต่างคนต่างทำไม่ไปในทิศเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีลักษณะของการรวมศูนย์ที่ส่วนกลางมากเกินไป การทำงานแบบราชการที่ยึดกฎระเบียบตายตัว ขาดความยืดหยุ่น และเอื้อต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษา และครูบางส่วนที่ไม่ยอมปรับตัว

4. **ปัจจัยด้านการเมือง** กล่าวกันว่าการปฏิรูปหรือพัฒนาการจัดการศึกษาจะสำเร็จหรือล้มเหลว ขึ้นอยู่กับการเมืองมากกว่าแนวทางและวิธีการ แต่หากการเมืองไทยมีเงื่อนไขบางประการที่เป็นอุปสรรค จะส่งผลให้การปฏิรูปการศึกษาไทยไม่ก้าวหน้าหรือประสบความสำเร็จเท่าที่ควร บางครั้งผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งจึงมิใช่มิมีความรู้ในด้านการศึกษาอย่างแท้จริง ความไม่สอดคล้องของเป้าหมายของการจัดการศึกษากับเป้าหมายทางการเมือง เป้าหมายของนักการเมืองหลายคนคือ ต้องการคะแนนนิยม จึงมีนักการเมืองจำนวนไม่น้อยที่ไม่ดำเนินนโยบายที่ให้ผลในระยะยาว เนื่องจากเสี่ยงที่จะทำให้ตนเองไม่เป็นที่นิยมทางการเมือง ซึ่งนั่นหมายความว่าความรวมถึงนโยบายการศึกษา ดังนั้นนักการเมืองจึงเลือกดำเนินนโยบายที่เห็นผลในระยะสั้น เพื่อทำให้ตนเองได้รับเลือกตั้งเข้ามาอีกครั้ง อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาไทย

5. **ปัจจัยด้านวัฒนธรรม** สังคมไทยมีเงื่อนไขทางวัฒนธรรมหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาไทยดังเช่น การขาดวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม สังคมไทยในปัจจุบันขาดความเหนียวแน่น ขาดความร่วมมือร่วมใจกันในสังคมจึงมองการศึกษาว่าเป็นเรื่องของรัฐบาลไม่เกี่ยวกับตนเอง รักความสุขและความสบายคนไทยส่วนใหญ่สนใจความบันเทิงมากกว่าการแสวงหาความรู้จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษา อีกทั้งสังคมไทยยังมีลักษณะสังคมอุปถัมภ์ เห็นแก่พวกพ้องมากกว่าส่วนรวม ผู้ซึ่งมีอำนาจมักแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้อง โดยที่ประชาชนไม่กล้าขัดขวางเพราะต้องพึ่งพาอาศัย ดังนั้นเมื่อมีการกระจายอำนาจทางการศึกษาอาจกลายเป็นแหล่งผลประโยชน์ให้กับผู้มีอิทธิพลได้หากควบคุมไม่ดี (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2556. หน้า 11 – 15)

สรุปได้ว่า ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อแนวโน้มของการศึกษาในประเทศ แท้จริงแล้วไม่ได้มีเพียงเรื่องของกระบวนการสอน ครูผู้สอน หรือตัวเด็กเองเท่านั้น แต่รวมไปถึงปัจจัยภายนอกที่สำคัญและมีผลกับความสำเร็จ จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ศึกษาปัจจัยภายนอกต่างๆ ด้วย ดังเช่น 5 ปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการศึกษาไทยในอนาคตมีดังนี้ เทคโนโลยีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีผลต่อการกำหนดคุณสมบัติและคุณภาพของแรงงานในอนาคต เศรษฐกิจมีผลต่อตลาดแรงงานและตลาดการศึกษาเนื่องจากการกำหนดลักษณะของแรงงานที่ต้องการ ระบบราชการเป็นอุปสรรคซึ่งเกิดจากความล่าช้าในการประสานงาน การเมืองความส่งผลในเรื่องของความไม่สอดคล้องของเป้าหมายของการจัดการศึกษากับเป้าหมายทางการเมือง วัฒนธรรมสังคมไทยมีเงื่อนไขทางวัฒนธรรมหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาไทยดังเช่น การขาดวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม เป็นต้น จึงจะเห็นได้ว่าการศึกษาเป็นการสร้างการเรียนรู้ที่สำคัญอันเป็นพื้นฐานของความคิด การปฏิบัติตนในสังคม และยังส่งผลต่อการสร้างประชากรที่มีความรู้ในการพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคงอีกด้วย

การสร้างกระบวนการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หวังที่จะพัฒนาเด็กไทยและคนไทยให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ของครูจึงต้องมีการวิเคราะห์หลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า “กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน หรือ 5 STEPs” ซึ่งเป็นแนวการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสืบสอบหรือวิธีสอนแบบโครงงาน ประกอบด้วย "การตั้งคำถาม การแสวงหาสารสนเทศ การสร้างความรู้ การสื่อสาร และการตอบแทนสังคม" มีดังนี้(ทฤษฎีปัญหา, 2558)

ขั้นตอนที่ 1 การเรียนรู้ตั้งคำถาม หรือขั้นตั้งคำถาม เป็นที่ให้นักเรียนฝึกสังเกตสถานการณ์ ปรากฏการณ์ต่างๆ จนเกิดความสงสัย จากนั้นฝึกให้เด็กตั้งคำถามสำคัญ รวมทั้งการคาดคะเนคำตอบ ด้วยการสืบค้นความรู้จากแหล่งต่างๆ และสรุปคำตอบชั่วคราว

ขั้นตอนที่ 2 การเรียนรู้แสวงหาสารสนเทศ เป็นขั้นตอนการออกแบบวางแผนเพื่อรวบรวมข้อมูล/สารสนเทศจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ รวมทั้งการทดลองเป็นขั้นที่เด็กใช้หลักการนิรนัย (Deduction reasoning) เพื่อการออกแบบข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ เป็นขั้นตอนที่เด็กมีการคิดวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การสื่อความหมายข้อมูลด้วยแบบต่างๆ หรือด้วยผังกราฟิก การแปรผล จนถึงการสรุปผล หรือการสร้างคำอธิบาย เป็นการสร้างองค์ความรู้ ซึ่งเป็นแก่นความรู้ประเภท

1. ข้อเท็จจริง
2. คำนิยาม
3. มโนทัศน์
4. หลักการ
5. กฎ
6. ทฤษฎี

ขั้นตอนที่ 4 การเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร คือ ขั้นนำเสนอความรู้ด้วยการใช้ภาษาที่ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นที่น่าสนใจ อาจเป็นการนำเสนอภาษา และนำเสนอด้วยวาจา

ขั้นตอนที่ 5 การเรียนรู้เพื่อตอบแทนสังคม เป็นขั้นตอนการฝึกเด็กให้นำความรู้ที่เข้าใจ นำการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อส่วนรวม หรือเห็นต่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมสร้างผลงานที่ได้จากการแก้ปัญหาสังคมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งอาจเป็นความรู้แนวทางสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งอาจเป็นนวัตกรรม ด้วยความรับผิดชอบ ต่อสังคมอันเป็นการแสดงออกของการเกื้อกูล และแบ่งปันให้สังคมมีสันติอย่างยั่งยืน .ทพปฎกปัญญา) 2558(

สรุปได้ว่าการสร้างกระบวนการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสืบสอบหรือวิธีสอนแบบโครงการ ประกอบด้วย การตั้งคำถามเป็นการฝึกสังเกตสถานการณ์แล้วตั้งข้อสังเกต การแสวงหาสารสนเทศเป็นขั้นตอนการออกแบบ/วางแผนเพื่อรวบรวมข้อมูล การสร้างความรู้เป็นขั้นตอนที่มีการคิดวิเคราะห์ข้อมูล การสื่อสารนำเสนอความรู้ด้วยการใช้ภาษาที่ถูกต้องชัดเจนและเป็นที่เข้าใจ และการตอบแทนสังคมเป็นขั้นตอนการฝึกเด็กให้นำความรู้ที่เข้าใจมาการเรียนรู้ไปใช้สร้างประโยชน์เพื่อส่วนรวม

กระบวนการเรียนรู้เชิงวิถีกับการศึกษาไทย

กระบวนการเรียนรู้ในการศึกษาไทยในปัจจุบันยังคงเป็นแบบเรียนรู้ตามแบบแผนที่เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจหลักของทฤษฎี แต่สำหรับในอนาคตสิ่งที่จำเป็นอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม คือ การได้นำแนวทฤษฎีไปใช้หรือการได้ลงมือทำตามแบบทฤษฎีเพื่อให้เกิดความรู้ที่แตกต่างตามสถานการณ์ซึ่งก็คือประสบการณ์ อย่างการใช้วิธีการสอนแบบสร้างสรรค์ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 คือ การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดความรู้ เกิดความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นกระบวนการลงมือทำด้วยความกระตือรือร้นในการค้นคว้า เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเหมือนกับการทำงานในชีวิตจริง เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์โดยตรง ได้ทำการทดลองและพิสูจน์สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง รู้จักการทำงานอย่างมีระบบ มีขั้นตอน ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา ได้รู้จักวิธีการต่างๆ ในการแก้ปัญหา และฝึกวิเคราะห์ และประเมินตนเอง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งตามความสนใจของผู้เรียนอย่างลุ่มลึก โดยผ่านกระบวนการหลักคือ กระบวนการแก้ปัญหา ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเพื่อค้นหาคำตอบด้วยตนเอง จึงเป็นการเรียนรู้จากการได้มีประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้โดยเริ่มต้นการเรียนรู้จากชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัย ซึ่งชุมชนถือว่าเป็นฐานที่สำคัญของการเริ่มต้นไปสู่การพัฒนาประเทศ โดยกระบวนการเรียนรู้เชิงวิถีก็คือการได้เรียนรู้ผ่านวิถีของชุมชน ควบคู่ไปกับความรู้ด้านต่างๆ ในการนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. **ทบทวนสถานการณ์** เป็นการหยิบยกเอาเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนมาเป็นประเด็นจะได้ผลดีที่สุด เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการทบทวนบทเรียน และประเมินสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นในชุมชนเอง และภายนอกชุมชนที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา พูดได้ว่าเป็นการศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบันว่าเป็นเช่นไร การทบทวนสถานการณ์สิ่งแวดล้อมจะช่วยให้เราสามารถระบุจุดเด่นและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบ เป็นวิธีการที่ใช้ในการรวบรวมและเรียบเรียงความรู้ในการสืบค้นข้อมูลหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ และสังเคราะห์เป็นข้อมูลใหม่ การทบทวนอย่างเป็นระบบเป็นวิธีการที่มีมานานและเป็นวิธีการที่มีประโยชน์ โดยเป็นการจัดการกับข้อมูลปริมาณมากให้สะดวกต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ทำให้มองเห็นภาพรวมของข้อมูล ซึ่งการที่เราได้มีโอกาสทบทวนสถานการณ์ ก็เหมือนกับการอ่านหนังสือ ยิ่งทบทวนมากเรายิ่งจดจำมีประสบการณ์และสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ รู้จักข้อดีข้อเสียของชุมชน ผลสรุปการทบทวนสถานการณ์จะนำมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงานต่อไป ในส่วนของการทบทวนสถานการณ์จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในด้านการสังเกต ฝึกการคิดอย่างรอบคอบโดยมีข้อมูลเป็นพื้นฐานในการคิด และยังทำให้สามารถปรับปรุงความรู้ได้อย่างต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของ

สถานการณ์อีกด้วย เปรียบได้กับการใช้กระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบที่ทำเพื่อนำการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นั้น มีความจำเป็นมากที่เราจะต้องกระตุ้นความสนใจผู้เรียน การทำให้ผู้เรียนนั้นมีความอยากเรียน อยากรู้ อยากค้นหาคำตอบ โดยการใช้เหตุการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน หรือสิ่งที่ผู้เรียนสนใจเป็นตัวกระตุ้น โดยเป็นการเรียนรู้ที่มีผู้ชี้แนะทางการค้นหาคำตอบให้เช่น ค้นคว้าจากฐานข้อมูลและแหล่งสารสนเทศอื่น และนักศึกษาคาดคะเนคำตอบด้วยการระดมสมอง โดยมีผู้ที่ช่วยจัดการเรียนรู้สรุปและเชื่อมโยงนั่นเอง

2. วิเคราะห์เหตุและปัจจัย เป็นการคิดในภาพรวมที่เป็นระบบ และมีส่วนประกอบย่อย ๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงจากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ เป็นการคิดอย่างมีเหตุมีผล เน้นการแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาดเพื่อให้เกิดความถูกต้อง แม่นยำ รวดเร็ว ปรากฏการณ์ใดๆ ของโลกและชีวิตมีเหตุทำให้เกิดขึ้นมีปัจจัยเป็นตัวสนับสนุนเหตุนั้นให้เกิดขึ้น การวิเคราะห์เหตุและปัจจัยจึงเป็นการจัดระเบียบแยกแยะส่วนต่างๆ ของหลักฐาน หรือข้อมูลที่ได้ออกเป็นหมวดหมู่ เพื่อหาคำตอบตามความมุ่งหมาย นำมาตีความ เพื่อหาข้อสรุปหรือคำตอบตามความเป็นจริง ซึ่งจะต้องสัมพันธ์กับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ปัจจุบันด้วย การวิเคราะห์เหตุและปัจจัยจะทำให้เกิดกระบวนการคิดบนฐานของความจริงอย่างมีเหตุและมีผล สามารถคิดแยกแยะองค์ประกอบของข้อมูลนั้นๆ ทำให้เห็นปัจจัยที่ส่งผล อธิบายอย่างง่าย ๆ ก็คือมีประโยชน์ในการสร้างกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบบนความมีเหตุและผลรองรับนั่นเอง ในการจัดการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์นั้นก็คือการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด และรู้จักค้นคว้าหาข้อมูล รู้จักเลือกใช้และตัดสินใจในข้อมูลที่หาได้อย่างง่ายดายผ่านเครื่องมือต่างๆ เป็นทักษะการคิดและค้นคว้าหาเหตุที่เกิดขึ้น จากนั้นปล่อยให้ได้ใช้เวลากับเนื้อหาที่ตนเองสนใจได้อย่างเต็มที่

3. กำหนดเป้าหมาย เมื่อรู้เหตุและปัจจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์แล้วก็ต้องนำมาวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมาย ต้องมีการบูรณาการความรู้ทั้งความรู้ท้องถิ่นและความรู้สมัยใหม่เข้าด้วยกัน ยิ่งไปกว่านั้นในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพจากชุมชนชนบทเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท หรือชุมชนเมืองที่ใช้การเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นโมดหลักในการพัฒนาจน ชุมชนมีการขยายตัวในด้านนี้อย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้ถือเป็นความท้าทายต่อการสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนในปัจจุบัน เพื่อเชื่อมโยงสู่การฝึกฝนการตั้งปัญหาและแก้ปัญหาโดยการตั้งคำถามว่า ต้องการที่จะทำอะไร มีวิธีการอย่างไร สถานที่ที่จะทำที่ไหน จะทำเรื่องนี้ร่วมกับใคร เมื่อทำสำเร็จแล้วได้อะไร ถ้าไม่ทำจะเป็นอย่างไร ผ่านการสร้างกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่นเป็นสื่อกลางในการสื่อสารให้เข้าใจถึงความต้องการ ซึ่งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนอกจากจะทำให้เข้าใจบุคคลอื่นมากขึ้นแล้ว ยังเป็นการได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากประสบการณ์ของบุคคลนั้นอีกด้วย นอกจากการเข้าใจบุคคลอื่นแล้ว บุคลากรที่ดีและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องเข้าใจถึงองค์กรหรือชุมชนด้วย ในการกำหนดเป้าหมายจะช่วยให้เรียนรู้การนำความรู้ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ และได้เรียนรู้การวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมายของการลงมือปฏิบัติด้วย

4. ลงมือปฏิบัติ ฝึกฝนการปฏิบัติ การเรียนรู้จำเป็นต้องเรียนจากสภาพจริงของชีวิตผ่านกิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องสร้างเงื่อนไขให้มีโอกาสสัมผัสเก็บข้อมูล คิดทบทวนและสรุปความรู้ เพื่อให้เข้าใจบริบทสิ่งต่างๆ ในชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจและการแก้ปัญหา อีกทั้งเป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างวิธีการที่จะได้สิ่งนั้นมา ทำในสิ่งที่จะได้สิ่ง

นั้นมาด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เช่น ความต้องการให้เกิดความรู้หรือทักษะในการทำสิ่งใหม่ๆ ก็ต้องเข้าใจถึงเหตุของความรู้หรือทักษะในการทำสิ่งใหม่ๆ โดยการสนับสนุนให้เกิดความคิดที่สร้างสรรค์และให้คุณค่าในสิ่งที่คิด ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาความคิดอย่างต่อเนื่อง รู้จักพิจารณาให้รู้ว่าเหตุใดจะทำให้เกิดผลใด ไม่ทำอะไรก็ตามโดยไม่พิจารณาเสียก่อนว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดขึ้นจะเป็นเช่นไร การฝึกฝนเพิ่มประสบการณ์เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างทักษะที่จะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ซึ่งสามารถทำได้โดยการฝึกอบรมให้เกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ ทั้งหมดจะเป็นการสร้างองค์ความรู้เฉพาะบุคคลที่เรียกว่าประสบการณ์ อีกทั้งยังสามารถเป็นวิธีการฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยจากการที่ให้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชนหรือกลุ่มคน เพื่อให้มีการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน และช่วยกันวิจารณ์เชิงบวก ซึ่งการทำเช่นนี้สิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นชัดเจนคือการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสาร และความร่วมมือ

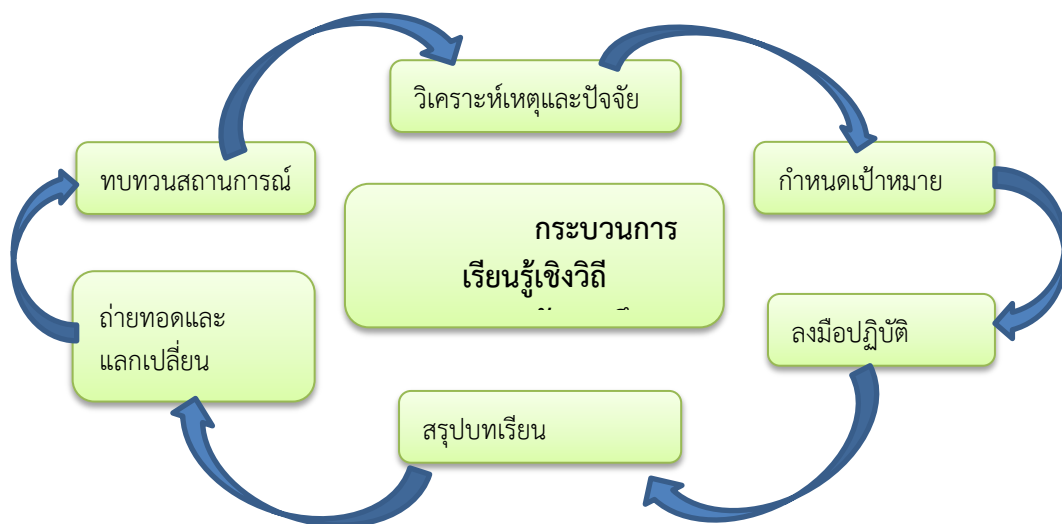
5. **สรุปบทเรียน** เป็นการรวบรวมใจความหรือเนื้อเรื่องที่สำคัญ ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้สามารถทำความเข้าใจในการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องและสมบูรณ์ขึ้น โดยทั่วไปการสรุปบทเรียนจะทำทุกครั้งหลังจากที่ทำกิจกรรมหรือการทำโครงการต่างๆเสร็จแล้ว เพื่อผู้ที่เรียนรู้จะได้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างของความรู้และทักษะต่างๆ ที่ได้รับได้แนวคิดที่ถูกต้องในบทเรียนนั้น และเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ในเนื้อหาต่อไป พูดได้ว่าการสรุปบทเรียนเป็นการจัดการความรู้ที่ได้รับให้เป็นระบบอย่างขึ้นเพื่อให้สามารถเข้าใจได้ง่าย ในการสรุปบทเรียนผู้ที่เรียนรู้จะได้รู้จักการจัดลำดับและเรียบเรียงข้อมูลความรู้เข้ามามีขั้นตอนและเป็นระบบ สามารถนำมาใช้กับชีวิตประจำวันได้ในการสรุปเรื่องที่พบเจอในแต่ละวัน จะช่วยทำให้เห็นข้อดี และข้อบกพร่อง ซึ่งจะช่วยให้สามารถแก้ไขและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปได้อีกด้วย

6. **ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยน** เป็นการแบ่งปันความรู้ เป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้ไปยังผู้ที่ต้องการความรู้ หรือการได้มาซึ่งความรู้ของผู้ที่ต้องการความรู้ เนื่องจากในชีวิตของแต่ละคนไม่สามารถเรียนรู้ได้ทุกอย่างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในความแตกต่าง การส่งผ่านจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีพ เป็นภูมิความรู้ที่สั่งสมและถ่ายทอดกันมาตั้งแต่รุ่นสู่รุ่นสืบทอดมาเรื่อยๆ ภูมิความรู้บางอย่างเลือนหายไปไม่มีการสืบทอด บางเรื่องก็มีการสืบค้นนำมาปรับใช้ใหม่ หรือนำเอาเทคนิควิชาการใหม่ๆ มาผสมผสานกับภูมิปัญญาดั้งเดิม การสืบทอดองค์ความรู้นั้นสามารถทำทั้งแบบปัจเจกและแบบกลุ่ม แต่การรวมกลุ่มในการเรียนรู้และช่วยกันและกันสามารถทำได้ อย่างมีพลังและทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้เร็ว นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อให้เยาวชนได้สืบทอดองค์ความรู้และนำไปพัฒนาปรับใช้ตามบริบทและความคิดอ่านของเยาวชน ที่มีภูมิความรู้เชิงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นการสร้างการเรียนรู้ในการสื่อสารให้ผู้อื่นได้ด้วย หรือทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเพื่อพัฒนาความรู้ที่ได้ไปอีกระดับ ถือว่าเป็นการฝึกการสื่อสารกับผู้อื่นและยังเป็นการปลูกฝังการรู้จักให้อีกด้วย

สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้นี้จะช่วยให้การศึกษาไทยในปัจจุบันเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมคือ การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนเหมือนกับการทำงานในชีวิตจริง เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์โดยตรง รู้จักการทำงานอย่างมีระบบ มีขั้นตอน ได้รู้จักวิธีการต่างๆ ในการแก้ปัญหา โดยเริ่มต้นการ

เรียนรู้จากชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัย ซึ่งชุมชนถือได้ว่าเป็นฐานที่สำคัญของการเริ่มต้นไปสู่การพัฒนาประเทศโดยกระบวนการเรียนรู้เชิงวิถีก็คือการได้เรียนรู้ผ่านวิถีของชุมชน ควบคู่ไปกับความรู้ด้านต่างๆ ในการนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน

สรุป

สรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้เชิงวิถีเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเริ่มด้วยการเรียนรู้บนพื้นฐานของชุมชน แล้วนำความรู้ในด้านต่างๆ มาประยุกต์ใช้ ขั้นตอนนี้สามารถนำความรู้มาใช้ร่วมได้หลายรูปแบบ โดยแต่ละขั้นตอนจะมีความสำคัญและรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างโดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. **ทบทวนสถานการณ์** เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการทบทวนบทเรียน และประเมินสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นในชุมชนเอง และภายนอกชุมชนที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา ทำให้การเรียนรู้ในด้านการสังเกต ฝึกการคิดอย่างรอบคอบโดยมีข้อมูลเป็นพื้นฐานในการคิด และยังทำให้สามารถปรับปรุงความรู้ได้อย่างต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์อีกด้วย

2. **วิเคราะห์เหตุและปัจจัย** เป็นการคิดในภาพรวมที่เป็นระบบ และมีส่วนประกอบย่อย ๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงจากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ เป็นการคิดอย่างมีเหตุมีผล อธิบายอย่างง่าย ๆ ก็คือมีประโยชน์ในการสร้างกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบบนความมีเหตุและผลรองรับนั่นเอง

3. **กำหนดเป้าหมาย** เมื่อรู้เหตุและปัจจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์แล้วก็ต้องนำมาวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมาย ในการกำหนดเป้าหมายจะช่วยให้เรียนรู้การนำความรู้ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ และได้เรียนรู้การวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมายของการลงมือปฏิบัติด้วย

4. **ลงมือปฏิบัติ** ฝึกฝนการปฏิบัติ การเรียนรู้จำเป็นต้องเรียนจากสภาพจริงของชีวิตผ่านกิจกรรมการเรียนรู้จึงต้องสร้างเงื่อนไขให้มีโอกาสสัมผัสเก็บข้อมูล คิดทบทวนและสรุปความรู้ เพื่อให้เข้าใจบริบทสิ่งต่างๆ ภายใน

ชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจและการแก้ปัญหาการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ ทั้งหมดจะเป็นการสร้างองค์ความรู้เฉพาะบุคคลที่เรียกว่าประสบการณ์นั่นเอง

5. สรุปบทเรียน เป็นการรวบรวมใจความหรือเนื้อเรื่องที่สำคัญๆ ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้สามารถทำความเข้าใจในการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องและสมบูรณ์ขึ้น ในการสรุปบทเรียนผู้ที่เรียนรู้จะได้รู้จักการจัดลำดับและเรียบเรียงข้อมูลความรู้ยามี่ขั้นตอนและเป็นระบบ สามารถนำมาใช้กับชีวิตประจำวันได้ในการสรุปเรื่องที่พบเจอในแต่ละวัน ซึ่งจะช่วยให้เห็นข้อดี และข้อบกพร่อง ซึ่งจะช่วยให้อาจแก้ไขและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปได้อีกด้วย

6. ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยน เป็นการแบ่งปันความรู้ เป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้ไปยังผู้ที่ต้องการความรู้ หรือการได้มาซึ่งความรู้ของผู้ที่ต้องการความรู้ เป็นการสร้างการเรียนรู้ในการสื่อสารให้ผู้อื่นได้ด้วย หรือทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเพื่อพัฒนาความรู้ที่ได้ไปอีกระดับ ถือว่าเป็นการฝึกการสื่อสารกับผู้อื่นและยังเป็นการปลูกฝังการรู้จักให้อีกด้วย

References

- เกรียงศักดิ์เจริญวงศ์ศักดิ์. การคิดเชิงสร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิเดีย. 2556
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **ร่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2560 – 2579.** 2560.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนเอกชน.** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา. 2544). หน้า 3.
- ประหยัด พิมพ์.ดร. .การศึกษาไทยในปัจจุบัน. วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด. ฉบับที่ 7 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน 2561. หน้า 243 – 245.
- สุรพงษ์ ไชยวงศ์. การจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการตามวิถีชีวิตและชุมชน. เอกสารประกอบการประชุมหลักสูตร การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551. หน้า 3.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์.ดร. . การกำหนดแนวทางพัฒนาการศึกษาไทย กับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21. **รายงานการวิจัย.** สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2557. บทคัดย่อ.
- ทรูปลูกปัญญา. กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs). [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://www.truelookpanya.com/new/cms_detail/teacher/23289?fbclid=IwAR11_Qwwaj0k0DAfrNCSAjMJEkdLCJ0aC1s8CoHgHNVNBajYID5qbXwQH4. (สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2563)